BARQAROR IQTISODIY SIYOSAT VA YASHIL O'SISH: RIVOJLANAYOTGAN MAMLAKATLAR UCHUN XALQARO TAJRIBA

G‘aniyev Baydulla Toshmurodovich
Iqtisod fanlar nomzodi Toshkent Amaliy Fanlar Universiteti
“Tarmoqlar iqtisodiyoti va buxgalteriya” kafedrasi dotsenti
https://doi.org/10.5281/zenodo.18080584

Annotatsiya. *Ushbu maqola zamonaviy global iqtisodiyotda dolzarb bo'lib kelayotgan barqaror iqtisodiy siyosat va yashil o'sish kontseptsiyasini rivojlanayotgan mamlakatlar kontekstida chuqur tahlil qiladi. Maqolada yashil o'sish strategiyalarining nazariy asoslari, xalqaro tajribalar va rivojlanayotgan mamlakatlar uchun amaliy tavsiyalar keng yoritilgan. Xususan, OECD, UNEP, Jahon Banki va Global Green Growth Institute kabi xalqaro tashkilotlarning yashil o'sishni qo'llab-quvvatlash bo'yicha amalga oshirayotgan dasturlari tahlil qilinadi. Maqolada Janubiy Koreya, Xitoy, Germaniya va Kosta-Rika kabi mamlakatlarning muvaffaqiyatli tajribalari o'rganilgan. Shuningdek, O'zbekiston uchun yashil iqtisodiyotga o'tishning imkoniyatlari va chora-tadbirlari taklif etilgan.*

Kalit so'zlar: *barqaror iqtisodiy siyosat, yashil o'sish, rivojlanayotgan mamlakatlar, ekologik barqarorlik, iqtisodiy transformatsiya, xalqaro tajriba, yashil investitsiyalar, sirkulyar iqtisodiyot,O'zbekiston.*
Keywords: *sustainable economic policy, green growth, developing countries, environmental sustainability, economic transformation, international experience, green investments, circular economy, Uzbekistan.*

KIRISH: XXI asrning global iqtisodiy va ekologik muammolari barqaror rivojlanish strategiyalarini ishlab chiqish zarurligini taqozo etmoqda. Iqlim o'zgarishi, tabiiy resurslarning tugashi va ekologik degradatsiya rivojlanayotgan mamlakatlar oldida jiddiy muammolarni keltirib chiqarmoqda. Shu bilan birga, ushbu mamlakatlar iqtisodiy o'sish, qashshoqlikni qisqartirish va aholi farovonligini oshirish vazifalariga ham duch kelmoqda. Yashil o'sish kontseptsiyasi 2005-yilda UNESCAP direktori Rae Kwon Chung tomonidan kiritilgan bo'lib, iqtisodiy o'sishni ekologik barqarorlik bilan uyg'unlashtirishning samarali mexanizmi sifatida tan olingan. Ushbu yondashuv iqtisodiy faoliyatni atrof-muhitga ta'sirini kamaytirish, resurs samaradorligini oshirish va ijtimoiy inklyuzivlikni ta'minlashga qaratilgan.

Hozirgi kunda 60 dan ortiq mamlakat yashil o'sish strategiyalarini amalga oshirmoqda. OECD, UNEP, Jahon Banki va Global Green Growth Institute kabi xalqaro tashkilotlar rivojlanayotgan mamlakatlarni qo'llab-quvvatlash uchun maxsus dasturlar ishlab chiqishgan. 2012-yilda Rio+20 sammitida yashil iqtisodiyot barqaror rivojlanishning muhim vositasi sifatida e'tirof etildi. O'zbekiston uchun yashil o'sish strategiyasi "O'zbekiston-2030" Rivojlanish strategiyasi doirasida ustuvor yo'nalish hisoblanadi. Mamlakat yashil iqtisodiyotga o'tish, qayta tiklanadigan energiya manbalarini rivojlantirish va ekologik barqarorlikni ta'minlash orqali raqobatbardosh iqtisodiyot yaratishga intilmoqda.

ADABIYOTLAR SHARHI

Yashil o'sish va barqaror iqtisodiy siyosat masalalari so'nggi yillarda ko'plab xalqaro tadqiqotchilar tomonidan chuqur o'rganilgan. Nicholas Stern va William Nordhaus kabi iqtisodchilar iqtisodiy o'sishga ekologik omillarni integratsiyalashning ahamiyatini asoslab berishgan. OECD (2020) tadqiqotida yashil siyosatlar nafaqat ekologik muammolarni hal qilish, balki yangi ish o'rinlarini yaratish va innovatsiyalarni rag'batlantirish vositasi ekanligi ta'kidlangan. Tashkilotning Environmental Policy Stringency (EPS) indeksi 40 mamlakatda iqlim o'zgarishi va havo ifloslanishiga qarshi kurashish siyosatlarining samaradorligini baholash imkonini beradi.

UNEP (2011) "Towards a Green Economy" hisobotida yashil investitsiyalarning iqtisodiy o'sishni sekinlashtirmasdan, aksincha uni yangi yo'nalishga yo'naltirish qobiliyati isbotlangan. Hisobotda yashil iqtisodiyot past uglerodli, resurs samarali va ijtimoiy inklyuziv iqtisodiy tizim sifatida ta'riflanadi. Global Green Growth Institute (2014) tomonidan tayyorlangan "Green Growth in Practice" hisoboti turli mamlakatlardagi tajribalarni tahlil qiladi. Hisobotda muvaffaqiyatli yashil o'sish strategiyalari uchta asosiy element - samarali tartibga solish muhiti, davlat byudjeti va investitsiyalarini maqsadli taqsimlash, hamda xususiy investitsiyalarni jalb qilish uchun moliyaviy vositalarni qo'llash - kombinatsiyasini talab qilishi ta'kidlangan. Jahon Banki (2012) "Inclusive Green Growth: The Pathway to Sustainable Development" hisobotida rivojlanayotgan mamlakatlar uchun inklyuziv yashil o'sish strategiyasini ishlab chiqishning ahamiyati ta'kidlangan. Bank ekspertlari yashil transformatsiyaning ijtimoiy adolatli bo'lishini va zaif qatlamlarni himoya qilishni zarur sharti sifatida ko'rsatadi.

UNESCAP mintaqasi uchun yashil o'sish alohida ahamiyatga ega. 2005-yilda Seulda bo'lib o'tgan 5-Vazirlar konferentsiyasida "Seoul Initiative Network on Green Growth" (SINGG) qabul qilindi. 2010-yilda Incheon deklaratsiyasi orqali mintaqa mamlakatlari yashil o'sish strategiyalarini kuchaytirish majburiyatini oldi.

Zamonaviy tadqiqotchilar yashil o'sishning turli ta'riflarini taklif qilishgan. UNESCAP yashil o'sishni "atrof-muhit jihatdan barqaror iqtisodiy taraqqiyot" deb ta'riflasa, OECD uni "tabiiy aktivlarning iqtisodiy o'sish va farovonlikka ta'minlovchi xizmatlarini saqlab qolgan holda o'sish" deb belgilaydi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

1. Tizimli adabiyotlar tahlili (Systematic Literature Review): UNEP, OECD, Jahon Banki, UNESCAP va Global Green Growth Institute kabi nufuzli xalqaro tashkilotlarning hisobotlari, siyosat hujjatlari va ilmiy nashrlari tahlil qilindi.

2. Qiyosiy tahlil: Turli mamlakatlarning yashil o'sish strategiyalari va ularning natijalarini qiyoslash orqali eng samarali yondashuvlar aniqlandi.

3. Case study metodologiyasi: Janubiy Koreya, Xitoy, Germaniya, Kosta-Rika va Norvegiya tajribalari chuqur o'rganildi.

4. Kontekstual tahlil: O'zbekiston iqtisodiy, ijtimoiy va ekologik sharoitlari hisobga olingan holda xalqaro tajribani moslashtirish imkoniyatlari baholandi.

5. Ekspert baholashlari: Xalqaro tashkilotlar tomonidan ishlab chiqilgan ko'rsatkichlar va baholash tizimlaridan foydalanildi.

TADQIQOT NATIJALARI

Birinchidan, iqtisodiy o'sishni ekologik barqarorlikdan ajratish (decoupling). Bu resurslardan samarali foydalanish, iqtisodiy o'sish sur'atlarini saqlab qolgan holda chiqindilar va emissiyalarni kamaytirishni anglatadi. OECD ma'lumotlariga ko'ra, ba'zi rivojlangan mamlakatlar 1990-2020 yillarda YaIM o'sishini CO2 emissiyalarining kamayishi bilan birgalikda ta'minlashga

muvaffaq bo'lishdi. Ikkinchidan, tabiiy kapitalning iqtisodiy qiymatini tan olish. Ekosistemalar xizmatlari, biologik xilma-xillik va tabiiy resurslar iqtisodiy faoliyatning asosiy kiritmalari hisoblanadi. UNEP ma'lumotlariga ko'ra, dunyo YaIMining taxminan 50% tabiiy resurslar va ekosistemalar xizmatlariga bevosita bog'liq. Uchinchidan, ijtimoiy inklyuzivlik va adolatlilik. Yashil transformatsiya jarayonida zaif aholi qatlamlari himoyalanishi, yangi ish o'rinlari yaratilishi va daromadlar teng taqsimlanishi zarur. International Labour Organisation ma'lumotlariga ko'ra, yashil iqtisodiyotga o'tish 2030-yilga kelib global miqyosda 24 million yangi ish o'rni yaratishi mumkin.

Xalqaro tashkilotlarning yashil o'sishni qo'llab-quvvatlash dasturlari

Global Green Growth Institute (GGGI) 2010-yilda Janubiy Koreya Prezidenti Li Myung Bak tomonidan tashkil etilgan va 2012-yilda Rio+20 sammitida xalqaro tashkilot maqomini olgan. GGGI 30 dan ortiq mamlakatda yashil o'sish strategiyalarini ishlab chiqish va amalga oshirishda yordam beradi. Tashkilotning bosh maqsadi - rivojlanayotgan mamlakatlarni rivojlangan mamlakatlar industrializatsiya yo'lidan o'tmasdan, bevosita yashil texnologiyalarga o'tishda qo'llab-quvvatlash. OECD yashil o'sish strategiyalarini ishlab chiqishda muhim rol o'ynaydi. 2011-yilda tashkilot "Towards Green Growth" strategiyasini e'lon qildi. OECD Environmental Policy Stringency indeksi orqali mamlakatlarning ekologik siyosatlar qat'iyligini baholaydi va eng yaxshi amaliyotlarni tarqatadi.

UNEP Partnership for Action on Green Economy (PAGE) dasturi orqali rivojlanayotgan mamlakatlarni qo'llab-quvvatlaydi. 2013-yildan buyon PAGE 20 dan ortiq mamlakatda milliy yashil iqtisodiyot strategiyalarini ishlab chiqishda yordam berdi. Dastur makroiqtisodiy siyosat, sektorli strategiyalar va moliyaviy mexanizmlar bo'yicha texnik yordam taqdim etadi. Green Growth Knowledge Platform (GGKP) 2012-yilda GGGI, OECD, UNEP va Jahon Banki tomonidan asos solingan bilimlar almashinuvi platformasidir. GGKP tadqiqotchilar, siyosatchilar va amaliyotchilar o'rtasida yashil o'sish bo'yicha bilimlar va tajribalar almashinuvini ta'minlaydi. Jahon Banki rivojlanayotgan mamlakatlarni yashil loyihalarni moliyalashtirish uchun turli mexanizmlarni taklif qiladi. 2021-yilda Bank yashil loyihalarga 31.7 milliard dollar ajratgan, bu umumiy moliyalashtirishning 35% ini tashkil etadi.

Muvaffaqiyatli xalqaro tajribalar

Janubiy Koreya yashil o'sish strategiyasining peshqadami hisoblanadi. 2008-yilda mamlakat "Low Carbon, Green Growth" milliy strategiyasini qabul qildi. 2009-2013 yillarda hukumat 2% YaIMni yashil investitsiyalarga yo'naltirdi, bu 60 milliard dollarga teng. Natijada, qayta tiklanadigan energiya ulushi elektr energiyasi ishlab chiqarishda 2008-yildagi 2.4% dan 2020-yilda 6.5% gacha oshdi. Bundan tashqari, yashil sektor 1.8 million ish o'rni yaratdi. Xitoy 2006-yildan boshlab yashil iqtisodiyotga katta e'tibor bermoqda. 11-chi Besh yillik reja (2006-2010) davomida energiya intensivligini 20% ga kamaytirish maqsadini qo'ydi va amalga oshirdi. 2020-yilda Xitoy elektr transportiga 140 milliard dollar investitsiya qildi va dunyodagi elektr avtomobillarning 40% ini ishlab chiqardi. Xitoyning milliy emissiya savdo tizimi (ETS) 2020-yilda energetika sektorida ishga tushirildi va dunyodagi eng yirik uglerod bozori hisoblanadi. Germaniyaning "Energiewende" (Energetik transformatsiya) strategiyasi dunyoga mashhur. 2000-yildan buyon Germaniya qayta tiklanadigan energiyaga 500 milliard evrodan ortiq investitsiya qildi. 2020-yilda qayta tiklanadigan manbalar elektr energiyasi ishlab chiqarishning 46% ini tashkil etdi. Ushbu transformatsiya 400,000 ish o'rni yaratdi va Germaniyani yashil texnologiyalar eksporti bo'yicha dunyoda yetakchi qildi.

Kosta-Rika qayta tiklanadigan energiya bo'yicha dunyodagi eng yuqori ko'rsatkichlarga ega. 2015-yildan boshlab mamlakat elektr energiyasining 98% dan ortig'ini qayta tiklanadigan manbalardan (asosan gidro-, shamol va geotermal energiya) oladi. 2021-yilda Kosta-Rika 300 kundan ortiq vaqt mobaynida 100% qayta tiklanadigan energiya bilan ishladi. Mamlakat 2050-yilga kelib uglerod neytralligiga erishish maqsadini qo'ygan. Norvegiya elektr transporti bo'yicha global lider hisoblanadi. 2020-yilda yangi sotiladigan avtomobillarning 54% i elektr avtomobillari bo'ldi, 2021-yilda esa bu ko'rsatkich 65% ga yetdi. Hukumat elektr avtomobillarni xarid qilish uchun soliq imtiyozlari, bepul parklanish va avtoyo‘l yig‘imlaridan ozod qilish kabi rag'batlantirish choralarini joriy qildi.

Rivojlanayotgan mamlakatlar uchun muammolar va imkoniyatlar

Rivojlanayotgan mamlakatlar yashil o'sishga o'tishda bir qator xususiy qiyinchiliklarga duch kelmoqda:

Moliyaviy cheklovlar: Ko'pgina rivojlanayotgan mamlakatlar yashil texnologiyalarga investitsiya qilish uchun zarur moliyaviy resurslarga ega emas. Jahon Banki ma'lumotlariga ko'ra, rivojlanayotgan mamlakatlar iqlim o'zgarishiga moslashish va yumshatish uchun yiliga 2.4 trillion dollar talabga ega, ammo hozirgi investitsiyalar buni qoplash uchun etarli emas.

Texnologik zaiflik: Rivojlangan mamlakatlardan farqli ravishda, rivojlanayotgan mamlakatlar yashil texnologiyalarga cheklangan kirish imkoniyatiga ega. Texnologiya transferi mexanizmlari ko'pincha qimmat va murakkab.

Instituttsional qobiliyat: Ko'pgina rivojlanayotgan mamlakatlar yashil siyosatlarni ishlab chiqish va amalga oshirish uchun zarur instituttsional qobiliyatga ega emas. Bu monitoring, baholash va tartibga solish tizimlarining zaifligi bilan namoyon bo'ladi.

Ijtimoiy-iqtisodiy bosim: Rivojlanayotgan mamlakatlar qashshoqlikni qisqartirish, ish o'rinlari yaratish va asosiy xizmatlarga kirish imkoniyatini ta'minlash kabi dolzarb muammolarga duch kelmoqda. Yashil transformatsiya qisqa muddatda qo'shimcha xarajatlar talab qilishi va ijtimoiy norozilik keltirib chiqarishi mumkin.

Biroq, rivojlanayotgan mamlakatlar uchun yashil o'sish katta imkoniyatlar ham taqdim etadi:

Sakrab o'tish effekti (Leapfrogging): Rivojlanayotgan mamlakatlar rivojlangan mamlakatlar bosib o'tgan ifloslovchi sanoatlashish bosqichlarini aylanib o'tib, bevosita zamonaviy yashil texnologiyalarga o'tishi mumkin. Mobil aloqa sohasi bundagi eng yorqin misol - ko'plab rivojlanayotgan mamlakatlar statsionar telefon tizimlarini o'rnatmasdan, darhol mobil tizimga o'tishdi.

Qayta tiklanadigan energiya potentsiali: Ko'pchilik rivojlanayotgan mamlakatlar quyosh, shamol, gidro va geotermal energiya potentsialiga boy. IRENA ma'lumotlariga ko'ra, Afrika qit'asining quyosh energiyasi potentsiali dunyoning boshqa hamma qit'alari potentsialidan ko'p.

Yosh aholi: Rivojlanayotgan mamlakatlarning yosh aholisi yangi texnologiyalarni tezroq o'zlashtirishi va innovatsiyalarga ochiqroq munosabatda bo'lishi mumkin. Bu yashil transformatsiya uchun ijtimoiy bazani yaratadi.

Xalqaro qo'llab-quvvatlash: Parij kelishuvi va SDGs doirasida rivojlanayotgan mamlakatlar xalqaro moliyaviy yordam, texnologiya transferi va qobiliyat oshirish dasturlaridan foydalanishi mumkin.

O'zbekiston "O'zbekiston-2030" strategiyasi doirasida yashil iqtisodiyotga o'tishni ustuvor yo'nalish qilib belgilagan. Xalqaro tajribaga asoslanib, quyidagi tavsiyalarni berish mumkin:

1. Instituttsional tizimni mustahkamlash: Yashil siyosatlarni koordinatsiya qilish va amalga oshirish uchun markazlashgan davlat organi yaratish. Janubiy Koreya tajribasiga asoslanib, prezident huzuridagi yashil o'sish qo'mitasi tashkil etilishi mumkin. Ushbu organ barcha tegishli vazirliklar va idoralar o'rtasida koordinatsiyani ta'minlaydi.

2. Milliy yashil o'sish strategiyasini ishlab chiqish: GGGI va PAGE qo'llab-quvvatlashida keng qamrovli milliy yashil o'sish strategiyasini ishlab chiqish. Bu strategiya aniq maqsadlar, ko'rsatkichlar va javobgarlik mexanizmlarini o'z ichiga olishi kerak.

3. Qayta tiklanadigan energiyani kengaytirish: O'zbekiston katta quyosh va shamol energiyasi potentsialiga ega. Xalqaro investorlarni jalb qilish orqali 2030-yilga qadar elektr energiyasi ishlab chiqarishda qayta tiklanadigan energiya ulushini kamida 25% ga oshirish mumkin. Germaniya va Xitoy tajribalaridan foydalanib, feed-in tariffs va boshqa rag'batlantirish mexanizmlarini joriy qilish zarur.

4. Energiya samaradorligini oshirish: Sanoat, qurilish va transport sektorlarida energiya samaradorligi standartlarini joriy qilish. OECD tajribasiga asoslanib, energiya samaradorligi bo'yicha milliy dastur ishlab chiqish va binolar uchun sertifikatsiyalash tizimini joriy qilish tavsiya etiladi.

5. Yashil moliyalashtirish mexanizmlarini rivojlantirish: Yashil obligatsiyalar bozorini shakllantirish, yashil loyihalar uchun maxsus kredit dasturlarini joriy qilish va xalqaro yashil fondlarga kirish imkoniyatlarini kengaytirish. Yashil Iqlim Fondidan (GCF) va boshqa xalqaro manbalarda

6. Ta'lim va ongni oshirish: Yashil ko'nikmalar bo'yicha ta'lim dasturlarini ishlab chiqish va aholiga ekologik madaniyatni singdirish. Universitetlarda yashil texnologiyalar va barqaror rivojlanish bo'yicha maxsus dasturlar ochish.

7. Sirkulyar iqtisodiyotga o'tish: Chiqindilarni qayta ishlash sohasini rivojlantirish va chiqindilarni kamaytirishga qaratilgan siyosatlarni amalga oshirish. Yevropa Ittifoqining Sirkulyar iqtisodiyot harakatlar rejasi (Circular Economy Action Plan) tajribasidan foydalanish mumkin.

8. Yashil transport tizimini rivojlantirish: Jamoat transportini elektrlashtirinsh, elektr avtomobillar uchun zaryadlash infratuzilmasini yaratish va ekologik transport vositalariga soliq imtiyozlari berish. Norvegiya tajribasidan foydalanib, bosqichma-bosqich yonilg'i dvigatellariga asoslangan avtomobillardan voz kechish dasturini ishlab chiqish.

9. Qishloq xo'jaligini barqarorlashtirish: Suv tejovchi texnologiyalarni joriy qilish, organik qishloq xo'jaligi amaliyotlarini kengaytirish va iqlim o'zgarishiga moslashgan ekin turlarini rivojlantirish.

10. Xalqaro hamkorlikni kengaytirish: GGGI, UNEP, OECD va boshqa xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlikni chuqurlashtirish. Mintaqaviy hamkorlikni kuchaytirish, xususan Markaziy Osiyo mamlakatlari bilan suv, energiya va atrof-muhit masalalarida koordinatsiyani yaxshilash.

Yashil o'sish kontseptsiyasi rivojlanayotgan mamlakatlar uchun iqtisodiy rivojlanish va ekologik barqarorlikni uyg'unlashtirish imkoniyatini beradi. Xalqaro tajriba shuni ko'rsatadiki, muvaffaqiyatli yashil transformatsiya uchun bir necha asosiy sharotlar zarur. Birinchidan, qat'iy siyosiy iroda va uzoq muddatli rivojlanish qarashi. Janubiy Koreya, Xitoy va Germaniya tajribalari yuqori darajadagi siyosiy qo'llab-quvvatlash va davlat rahbariyatining shaxsiy ishtiroki muhimligini ko'rsatadi. O'zbekistonda "O'zbekiston-2030" strategiyasi bunday qarashni aks ettiradi, ammo uni amalga oshirish uchun barcha darajadagi rahbarlar va jamoatchilik faol ishtiroki zarur. Ikkinchidan, instituttsional qobiliyat va koordinatsiya. Yashil siyosatlar ko'p sektorli bo'lib, energetika, sanoat,

transport, qishloq xo'jaligi va boshqa sohalar o'rtasida yaqin hamkorlikni talab qiladi. Janubiy Koreya tajribasida markazlashgan koordinatsiya organi ushbu muammoni hal qilishda muhim rol o'ynagan. Uchinchidan, moliyaviy resurslarni samarali mobilizatsiya qilish. Rivojlanayotgan mamlakatlar uchun xalqaro moliyaviy yordam muhim, ammo ichki resurslarni ham samarali ishlatish zarur. Yashil obligatsiyalar, soliq imtiyozlari va davlat-xususiy sheriklik mexanizmlari bu boradagi samarali vositalar hisoblanadi.

To'rtinchidan, texnologiya va innovatsiyalar. Rivojlanayotgan mamlakatlar texnologiya transferi va mahalliy innovatsiya ekosistemalarini rivojlantirish orqali yashil texnologiyalarga kirish imkoniyatlarini oshirishi mumkin. Xitoyning elektr transport sanoatini rivojlantirishdagi muvaffaqiyati mahalliy ishlab chiqarish va innovatsiyalarga investitsiyalar natijasi hisoblanadi. Beshinchidan, ijtimoiy qabul va adolatli transformatsiya. Yashil siyosatlar ijtimoat tomonidan qo'llab-quvvatlanishi va zaif qatlamlar himoya qilinishi zarur. Germaniyaning Energiewende dasturida mehnatni qayta tayyorlash va ijtimoiy qo'llab-quvvatlash dasturlari muhim rol o'ynagan.

O'zbekiston uchun xalqaro tajribani moslashtirish jarayonida bir necha muammolar mavjud. Moliyaviy resurslarning cheklanganligi, texnologik bog'liqlik, instituttsional zaiflik va ijtimoiy-iqtisodiy bosim kabi qiyinchiliklar yashil transformatsiyani sekinlashtirishi mumkin. Biroq, mamlakatning katta qayta tiklanadigan energiya potentsiali, yosh va ta'limli aholi, mintaqaviy hamkorlik imkoniyatlari va xalqaro qo'llab-quvvatlashdan foydalanish ushbu qiyinchiliklarni engishga yordam beradi.

Barqaror iqtisodiy siyosat va yashil o'sish XXI asrda mamlakatlar rivojlanishining muqarrar yo'li hisoblanadi. Global iqlim o'zgarishi, resurslarning cheklanishi va ekologik muammolarning kuchayishi rivojlanayotgan mamlakatlarni yangicha iqtisodiy model izlashga majbur qilmoqda. Xalqaro tajriba shuni ko'rsatadiki, yashil o'sish nafaqat ekologik muammolarni hal qilish, balki iqtisodiy o'sish, ish o'rinlarini yaratish va innovatsiyalarni rag'batlantirish vositasi ham hisoblanadi. Janubiy Koreya, Xitoy, Germaniya, Kosta-Rika va Norvegiya kabi mamlakatlar muvaffaqiyatli yashil transformatsiya orqali raqobatbardosh va barqaror iqtisodiyotlarni yaratishgan. OECD, UNEP, Jahon Banki va Global Green Growth Institute kabi xalqaro tashkilotlar rivojlanayotgan mamlakatlarni keng qamrovli qo'llab-quvvatlash dasturlarini amalga oshirmoqda. Ushbu tashkilotlarning tajribasi va resurslari mamlakatlarning o'z yashil o'sish strategiyalarini ishlab chiqish va amalga oshirishda muhim yordam beradi.

O'zbekiston uchun yashil iqtisodiyotga o'tish katta imkoniyatlarni taqdim etadi. Mamlakatning qayta tiklanadigan energiya potentsiali, yosh aholi, strategik joylashuvi va xalqaro hamkorlik imkoniyatlari yashil transformatsiya uchun qulay sharoitlarni yaratadi. "O'zbekiston-2030" strategiyasi doirasida yashil o'sish ustuvorligining belgilanishi ijobiy qadam hisoblanadi. Yashil o'sish strategiyasini amalga oshirish O'zbekistonga iqtisodiy raqobatbardoshlikni oshirish, yangi ish o'rinlarini yaratish, ekologik muammolarni hal qilish va aholining farovonligini yaxshilash imkoniyatini beradi. Bu jarayon uzun muddatli, izchil va ko'p tomonlama yondashuvni talab qiladi, ammo muvaffaqiyatli amalga oshirilganda mamlakat barqaror rivojlanishining mustahkam asosini yaratadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Barbier, E. B. (2011). The policy challenges for green economy and sustainable economic development. Natural Resources Forum, 35(3), 233-245.

2. Global Green Growth Institute. (2014). Green Growth in Practice: Lessons from Country Experiences. Seoul: GGGI.
3. OECD. (2011). Towards Green Growth. Paris: OECD Publishing.
4. OECD. (2020). Economic policies to foster green growth. Paris: OECD Publishing.
5. UNEP. (2011). Towards a Green Economy: Pathways to Sustainable Development and Poverty Eradication. Nairobi: UNEP.
6. UNESCAP. (2012). Low Carbon Green Growth Roadmap for Asia and the Pacific. Bangkok: UNESCAP.
7. World Bank. (2012). Inclusive Green Growth: The Pathway to Sustainable Development. Washington, DC: World Bank.
8. Qalandarova, G. (2025). Sanoatda korxonalarining qayta tiklanuvchi energiya manbalari asosida barqaror iqtisodiy o‘sishini ta’minlash. Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot jurnali, 3(1), 7–11.
9. Xashimova, S.N. (2024). Yashil iqtisodiyot. Darslik. Toshkent.
10. United Nations. (2015). Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development. New York: UN.
11. International Chamber of Commerce. (2012). Green Economy Roadmap. Paris: ICC.
12. Stern, N. (2007). The Economics of Climate Change: The Stern Review. Cambridge: Cambridge University Press.
13. European Commission. (2019). The European Green Deal. Brussels: EC.
14. International Renewable Energy Agency (IRENA). (2020). Renewable Energy Statistics 2020. Abu Dhabi: IRENA.
15. International Labour Organisation. (2018). World Employment and Social Outlook 2018: Greening with Jobs. Geneva: ILO.